

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
ЧИЖЕВСЬКОЇ ЛІДІЇ ОЛЕКСАНДРІВНИ
«ПРИНЦИПИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ І ПОСЕЛЕНЬ
З ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИМИ ФУНКЦІЯМИ»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за
спеціальністю 18.00.04 – «Містобудування та ландшафтна архітектура»

Сільський туризм є одним із найбільш ефективних та зручних засобів задоволення рекреаційних потреб населення. В сучасному процесі створення об'єднаних територіальних громад та за умов сталого розвитку існуючого рекреаційно-туристичного потенціалу, раціональне використання природних можливостей регіону для цілей туристичної галузі здатне забезпечити значний соціально-економічний ефект, який визначається надходженням додаткових коштів, створенням нових робочих місць, оздоровленням людей, збереженням культурної спадщини, розвитком окремих центрів, територій та інфраструктури взагалі.

Зазначене вище обґрунтовує необхідність досліджень, пов'язаних з розвитком відповідного рекреаційного середовища сільських територій та поселень. Більш того, сьогодні, в об'єктивних обставинах глобалізованого світу, розвиток внутрішнього туристично-рекреаційного потенціалу України є особливо актуальним для населення країни, а в подальшому й для її гостей. Саме цьому присвячене дисертаційне дослідження Лідії Олександрівни.

Актуальність обраної теми дослідження обумовлена необхідністю розвитку нових форм туристично-рекреаційної діяльності, як містоутворюючого фактору розвитку об'єднаних територіальних громад, з метою формування архітектурно-планувальної організації сучасного туристично-рекреаційного середовища та відродження окремих сільських населених пунктів в цілому.

В якості **мети наукової роботи** авторка визначила розробку архітектурно-планувальних та методичних рекомендацій щодо комплексного проектування сільських територій та поселень. Відповідно до поставленої мети були сформульовані наступні **завдання**: проаналізувати і узагальнити науково-теоретичний та проектний досвід за темою дослідження, а також визначити проблеми туристично-рекреаційного потенціалу сучасного стану сільських територій і поселень України; виявити умови і фактори, які впливають на розвиток туристично-рекреаційної діяльності у зазначених межах; сформулювати загальну методичку дослідження проблеми; розробити концептуальні засади (класифікацію, принципи, моделі, прийоми) архітектурно-планувальної організації сільських територій та поселень і надати пропозиції нормативно-правового регулювання туристично-рекреаційних об'єктів у сільських умовах в

процесі розробки містобудівної документації. Всі зазначені завдання сформульовано та вирішено в представленому дослідженні за допомогою загальнонаукових та спеціальних методів, а також методів запропонованих та удосконалених здобувачем, направлених на вирішення задач архітектурно-планувальної організації сільських територій і поселень з туристично-рекреаційними функціями.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Представлене дисертаційне дослідження базується на результатах ретельного аналізу нормативно-правових документів, як у сфері архітектурно-містобудівної діяльності України так і у сфері міжнародних програм розвитку та підтримки туристично-рекреаційної галузі; ґрунтується на науково-теоретичних основах та на базі практичного проектного досвіду вітчизняних та закордонних вчених; на дослідженні факторів та встановленні сучасних тенденцій щодо архітектурно-планувальної організації сільських територій та поселень, а також забезпечується відповідністю методів дослідження його меті та завданням.

Високий ступінь достовірності результатів дослідження обумовлений їх підтвердженням та апробацією на наукових та науково-практичних конференціях, а також публікаціями дисертантки у фахових та міжнародних виданнях.

Особливо вагомим внеском стала участь авторки у підготовці опорних планів та розробці окремих розділів проектної документації з просторового планування сільських територій та поселень як об'єктів планового та експериментального проектування туристично-рекреаційної сфери.

Слід зазначити, що подана до розгляду наукова робота є підсумком наукових досліджень та проектної практики Лідії Олександрівни у якості архітектора та головного архітектора проектів планування об'єднаних територіальних громад з туристично-рекреаційними функціями (проекти подані у дисертації у якості ілюстративного матеріалу). Основні рекомендації дисертаційного дослідження були впроваджені авторкою у ДБН Б.1.1-21:2017 «Склад та зміст схеми планування території, на якій реалізується повноваження сільських, селищних, міських рад», а також у понад 30 проектних робіт в ДП «УКРНДПЦИВІЛЬБУД» та ТОВ «УКРНПЦИВІЛЬБУД» з 2016 по 2020 р.р., що підтверджує цінність поданої на розгляд роботи.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що авторкою вперше було обґрунтовано стратегічне значення комплексного містобудівного розвитку сільських територій та поселень, як основного потенціалу «внутрішнього туризму» який є, в свою чергу, об'єктом формування нових адміністративно-територіальних одиниць базового рівня; досліджено містобудівні, соціально-економічні та природно-культурні фактори, які впливають на розвиток структури нових сільських поселень, а також встановлено регулятори їх комплексного розвитку – «аграрне виробництво –

туристично-рекреаційна діяльність», які забезпечують інноваційне використання природно-культурного потенціалу зазначених територій; визначено принципи архітектурно-планувальної організації сільських територій та поселень у межах об'єднаних територіальних громад, методи оцінки рекреаційного потенціалу сільських територій та економіко-містобудівне обґрунтування просторового розвитку їх туристично-рекреаційних функцій.

Повнота викладу матеріалу за темою дисертаційного дослідження підтверджується 12 опублікованими працями: 4 – у наукових фахових виданнях, що входять до переліку ДАК України; 2 – у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних; 1 – в науковому періодичному виданні іншої держави, що входить до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus; 2 - в архітектурних періодичних виданнях, що додатково засвідчують результати дисертації; 3 тези у матеріалах науково-практичних конференцій.

Оцінка змісту та висновків дисертаційного дослідження. Основна частина дисертації складається із розширеної анотації (двома мовами), термінологічного словника, списку скорочень, вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (158 найменувань) та додатків (28 сторінок, з яких 10 сторінок займають акти впровадження). Обсяг основної частини дисертації - 137 сторінок, графічна частина наукової роботи складає 36 ілюстрацій. До структури дисертації – зауважень немає.

Перший розділ **«Аналіз науково-проектного досвіду розвитку сільських поселень з туристично-рекреаційними функціями»** присвячено вивченню стану наукової теорії за темою дослідження, узагальненню та аналізу практичного вітчизняного та світового досвіду організації туристично-рекреаційної галузі, визначенню сучасних проблем розвитку туристично-рекреаційної сфери на прикладі сільських поселень та територій України.

Аналіз світового досвіду розвитку рекреації та туризму в сільській місцевості отримав належне наукове обґрунтування в контексті соціально-економічної (с. 37-38), нормативно-правової (с. 50-52), науково-дослідної (с. 58) еволюції галузі. В розділі детально розглянуто значну кількість проектних пропозицій, стратегій та планів розвитку туристично-рекреаційної галузі країн Європи (с. 40-46), що дозволило авторці виявити сучасні тенденції, принципи та прийоми організації туристично-рекреаційної сфери, однак відсутність конкретних ілюстрацій за наведеними прикладами (планувальних схем, схем туристичних маршрутів та ін.) дещо ускладнює цілісне сприйняття інформації, що подається.

Авторкою приділено значну увагу вивченню та систематизації численних науково-проектних робіт з питань туристично-рекреаційного використання потенціалу сільських територій, що склали наукову базу даного дослідження (С. 52-78). Для визначення проблем планувальної організації сільських територій та поселень з туристично-рекреаційними функціями у розділі були

встановлені фактори, які впливають на розвиток даної сфери: «містобудівні умови», «соціально-економічні чинники», «природні ресурси», «об'єкти культурної спадщини», (с. 78-86). Заслуговує уваги ретельна систематизація передумов розвитку туристично-рекреаційної діяльності у сільській місцевості (с. 78).

Методологічно важливим став висновок про необхідність системного дослідження сільської рекреації та туризму на регіональному та місцевому рівнях в якості рівноправного напрямку містобудівного розвитку (с. 88). Це ствердження дозволило Лідії Олександрівні в подальшому грамотно побудувати логічну модель даної наукової роботи.

Другий розділ дисертаційної роботи «**Методи визначення туристично-рекреаційного потенціалу сільських територій і поселень**» присвячений розробці загальної методики дослідження, встановленню методичних підходів до оцінки туристично-рекреаційних ресурсів сільських територій та поселень, а також аспектів економіко-містобудівного обґрунтування їх туристично-рекреаційного розвитку.

Методологічне підґрунтя дослідження будується на базі сучасних фундаментальних робіт у сфері архітектури та містобудування, а загальна методика – шляхом послідовного залучення загальнонаукових та спеціальних методів дослідження (с. 91), які дозволили комплексно розглянути взаємозв'язок туристично-рекреаційної та територіально-поселенської систем.

У розділі ретельно проаналізовано світовий досвід в формуванні туристично-рекреаційних систем в сільській місцевості таких країн як Австрія, Ірландія, Польща, Франція, ПАР тощо. Безумовним надбанням розділу став практичний досвід авторки в питаннях організації туристично-рекреаційного середовища у сільських умовах України (на прикладі понад 40 об'єднаних територіальних громад) та залучення географічних інформаційних систем до методів оцінки територій в питаннях туристично-рекреаційного використання (с. 100).

Лідією Олександрівною в ході дослідження встановлено необхідність глибокого аналізу території з метою виявлення та оцінки природної, культурної, містобудівної та етнічної складових місцевості (с. 103); розрахунків щодо пікової чисельності населення, допустимих рекреаційних навантажень та ризиків рекреаційної дигресії (с. 105); зонування території при її просторово-планувальній організації з метою встановлення освоєних та резервних земельних ділянок оздоровчого, рекреаційного та природоохоронного призначень (с. 112).

Методичні аспекти економіко-містобудівного обґрунтування туристично-рекреаційних функцій сільських територій і поселень подано авторкою в розрізі аналізу досліджень з ефективності розвитку курортно-рекреаційної сфери, в яких виявлено основні напрямки соціального, економічного та містобудівного розвитку даної галузі; доведено економічну рентабельність функціонування

галузі в якості самостійної; аргументовано необхідність зміни структури соціальних потреб; виявлено містоутворюючу роль туристично-рекреаційної сфери (с. 115). В розділі також встановлено соціально-економічні особливості сільських форм рекреації та туризму (с. 118).

У третьому розділі **«Наукові засади архітектурно-планувальної організації сільських територій та поселень з туристично-рекреаційними функціями»** авторка представила на розгляд планувальні засади організації туристично-рекреаційного середовища сільських територій і поселень, а також рекомендації щодо нормативно-правового забезпечення прийняття рішень в питаннях розвитку туристично-рекреаційних об'єктів в умовах сільських територій при розробці містобудівної документації.

Підрозділ також розкриває класифікацію об'єднаних територіальних громад з позицій рекреаційно-туристичної діяльності та концептуальні засади архітектурно-планувальної організації сільських територій та поселень (с. 125). Авторкою розширено їх типологію з введенням до переліку відомих містобудівних утворень «спеціалізованих» поселень (с. 126-128), досліджено особливості встановлених типів населених пунктів та розроблено планувальні моделі формування туристично-рекреаційних середовищ (с. 151-152).

Важливим надбанням розділу стали прийоми просторової організації рекреації і туризму в умовах сільської місцевості (с. 140-141), прийоми облаштування даного типу середовища засобами його «реновації» та «ревіталізації» (с. 147), прийоми створення комфортності умов для відпочинку (с. 148). Дослідження викладено змістовно та переконливо, в тому числі й в графічній частині, не дивлячись на дещо замалий кегль експлікаційного тексту рисунків 3.8, 3.9, 3.10.

У завершальній частині розділу наведено рекомендації щодо нормативно-правового забезпечення проектування сільських територій і поселень з туристично-рекреаційними функціями, встановлено необхідність формування нормативної бази з практичних питань відносно планування об'єднаних територіальних громад у цілому, і туристично-рекреаційного середовища у сільських умовах, зокрема. Надані дисертантом рекомендації науково обґрунтовані і мають, безумовно, чимале практичне значення.

Кожний розділ роботи має висновки, а загальні висновки завершують дослідження.

Загалом, позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне зазначити певні **зауваження** до поданої дисертаційної роботи:

1. Підкреслюючи актуальність даного дослідження (с. 27-28) авторкою наводяться результати аналізу науково-теоретичних досліджень та проектної практики за темою роботи, де зазначається відсутність наукових доробок з питань архітектурно-планувальної організації сільських територій та поселень агрорекреаційного спрямування. Однак слід зауважити, що існує фундаментальна праця д. арх., проф. А. А. Мирошниченка «Аграрно-

рекреационные зоны в Украине» (1998 р.), в якій закладено певні концептуальні положення щодо формування агрорекреаційного середовища: містобудівні основи територіально-рекреаційних систем, принципи моделювання аграрно-рекреаційних зон в Україні, а також методи сільськогосподарського природокористування та формування естетичного образу аграрно-рекреаційних зон. Хоча дослідження д. арх. Мирошніченка наразі не є актуальним в умовах формування об'єднаних територіальних громад, своєчасне ознайомлення з науковою працею дозволило б авторці даної роботи сформулювати більш змістовний методологічний апарат свого дослідження.

2. В підрозділі 2.2 «Методичні підходи до оцінки туристично-рекреаційних ресурсів сільських територій і поселень» (с. 110) авторкою розкрито сутність запропонованого методу «визначення рекреаційної ємності» сільських територій, який направлено на формування оцінки комплексу ресурсів з метою аналізу їх туристично-рекреаційної спроможності. На наш погляд, представлений метод не є в достатній мірі закінченим, оскільки отримана за його використанням оцінка не дає можливості встановити подальший напрямок дій. Авторці слід сформувати зворотній зв'язок з кількістю одиниць територій, що були задіяні в оцінці. Таким чином буде встановлено результативний коефіцієнт від 1 до 0,05, інтерполяція за яким дасть змогу сформувати висновок чи має сільська територія, що розглядається, туристично-рекреаційний потенціал.

3. В підрозділі 3.1 «Принципи просторового планування туристично-рекреаційної системи в умовах сільської місцевості» (с. 135) авторкою зазначається використання «...кластерного підходу до організації сільського туризму», що не має відображення в відповідному розділі, присвяченому загальній методиці даного дослідження (Розділ 2. «Методи визначення туристично-рекреаційного потенціалу сільських територій і поселень»).

4. Слід відмітити, що для більш предметного сприйняття інформації доцільно було б ілюструвати методи «еколого-містобудівної оцінки території» та «визначення рекреаційної ємності територій», а також реалізації принципів «резервування та цільового використання природно-культурних ресурсів» та «формування екологічно сприятливого туристично-рекреаційного середовища» на прикладі однієї території. Це дало б змогу сформувати візуально логічно поданий ітераційний алгоритм проектних дій з формування туристично-рекреаційної системи.

Зазначені зауваження принципово не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка виконана на високому професійному рівні. Дисертація є змістовною, побудована на фундаментальній джерельній основі та базується на власному науково-практичному досвіді авторки.

ВИСНОВОК

щодо дисертаційного дослідження

В цілому, дисертація Чижевської Лідії Олександрівни «Принципи архітектурно-планувальної організації сільських територій і поселень з туристично-рекреаційними функціями» є завершеною, самостійно виконаною роботою, в якій отримано нові наукові результати, що в сукупності вирішують завдання дослідження; висновки та рекомендації у дисертації сформульовано ґрунтовно і переконливо; робота отримала належне висвітлення у наукових фахових виданнях та науково-практичних конференціях, вона має практичне значення та наукову цінність.

Зміст автореферату та основні положення дисертаційної роботи є ідентичними.

Робота відповідає паспорту спеціальності та вимогам ДАК, що пред'являються до кандидатських дисертацій, а її авторка, Чижевська Л. О., заслуговує присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.04 - «Містобудування та ландшафтна архітектура».

Офіційний опонент:

кандидат архітектури, доцент;
доцент кафедри архітектурного
проектування та містобудування
ДВНЗ «Придніпровська державна
академія будівництва та архітектури»

І. О. Мерилова

Підпис І. О. Мерилової засвідчую
Учений секретар
ДВНЗ «Придніпровська державна
академія будівництва та архітектури»

А. М. Гайдар